

О. Ф. Сальнікова,
д. держ. упр., старший науковий співробітник, начальник навчально-наукового центру
стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-7190-6091

О. І. Посмітюх,
к. військ. н., доцент, доцент кафедри оперативного та бойового забезпечення
Інституту забезпечення військ (сил) та інформаційних технологій,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-4467-9532

М. І. Петренко,
старший науковий співробітник кафедри стратегії національної безпеки та оборони
Інституту державного військового управління, Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-2950-7799

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.17.62

СИТУАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

О. Salnikova,
Doctor of Sciences in Public Administration, Senior Researcher, Chief of the educational and research center of
strategic communications in the sphere of national security and defense, National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskyi, Kyiv
О. Posmitiukh,
PhD in Military Science, docent, docent of department of operative and combat support of the Institute of operational
support and logistics, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Kyiv
М. Petrenko,
Senior Researcher of the Department of National Security and Defense Strategy of the Institute of state military
management, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Kyiv

SITUATION CENTER AS AN EFFECTIVE MECHANISM OF STRATEGIC COMMUNICATIONS

У статті досліджено проблематику організації ситуаційних центрів як ефективного механізму стратегічних комунікацій з урахуванням досвіду провідних держав. Доведено необхідність створення спеціалізованої організаційної структури у сфері забезпечення національної безпеки та оборони — системи ситуаційних центрів складових сектору безпеки і оборони України, одним із основних завдань якої визначено забезпечення підтримки прийняття рішень щодо здійснення заходів на всіх етапах управління кризовими (надзвичайними) ситуаціями. Проаналізовано функціонал Ситуаційного центру Збройних Сил України, що є складовою системи ситуаційного управління держави і розглядається як інструмент реалізації заходів державної політики з питань національної безпеки в частині надання керівництву об'єктивної інформації, науково-обґрунтованих оцінок і прогнозів наслідків ситуаційних рішень, що дозволить підвищити ефективність ухвалення рішень на всіх рівнях управління.

This article examines the organization of situational centers as an effective mechanism of strategic communications, taking into account the experience of leading countries. The need to create a specialized organizational structure in the field of national security and defense — a system of situational centers of the security and defense sector of Ukraine, one of the main tasks of which is to support decision-making on measures at all stages of crisis management (emergency).

The functionality of the Situational Center of the Armed Forces of Ukraine, which is the part of the system of situational management of the state as a tool for implementing state policy measures on national security is considered in terms of providing objective information, scientifically sound assessments and forecasts of situational decisions, which will increase efficiency decision-making at all levels of government.

To solve problems in the field of national security, especially during military conflicts, hostilities on the territory of Ukraine, it is necessary to extract, process information and exchange it as close as possible to the real time. More chances for making an effective decision are given by the operative availability of reliable information, which will allow to adequately assess the situation in Ukraine, in interstate relations, the level of readiness of military (force) formations of all state bodies of the security sector and defense of Ukraine to joint action on a single state (strategic) plan and the availability of the necessary opportunities in the state.

Successful reform and improvement of this system is possible only if there is a clear legal regulation of its composition, structure and functions. The activities of managers in the field of national security are associated with complex and unstructured management problems, which is why it is necessary to quickly make management decisions in conditions of uncertainty and lack of time, given the many factors, sometimes quite contradictory.

There is a need to improve such important processes as analysis, forecasting and planning of measures to ensure national security, especially with regard to improving cooperation between branches of government, government agencies, law enforcement agencies, local governments, businesses, NGOs, etc.

Thus, the creation of a system of situational management, part of which is the Situation Center of the Armed Forces of Ukraine, in other words — the crisis response system of the security and defense sector and central executive bodies is an urgent scientific and practical task.

*Ключові слова: ситуаційний центр, стратегічні комунікації, інформаційний аспект.
Key words: situation center, strategic communications, information aspect.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ АБО ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Вперше питання розвитку стратегічних комунікацій в Україні було порушено у 2014 році в межах ухвалених на саміті НАТО в Уельсі рішень щодо підтримки України в умовах агресії Російської Федерації. Альянс висловив готовність надати консультативну, практичну та матеріально-технічну допомогу Україні, у тому числі розглянути питання щодо започаткування проєкту створення загальнодержавного центру стратегічних комунікацій і ситуаційних центрів у складі ключових органів влади [1].

Беззаперечним є той факт, що одним з основних шляхів досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони є створення єдиної системи ситуаційних центрів державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони, а також інших органів державної та місцевої влади, забезпечення її ефективної координації з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України,

формування умов для забезпечення взаємодії цієї системи із Ситуаційним центром НАТО (SITCEN).

Указом Президента України від 18 червня 2021 року № 260/2021 "Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони" поставлено завдання щодо розширення та подальшого розвитку єдиної мережі ситуаційних центрів, до складу якої мають входити Головний ситуаційний центр України, Урядовий ситуаційний центр, ситуаційні центри органів сектору безпеки і оборони, ситуаційні центри центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а також резервні та рухомі ситуаційні центри. Зазначені ситуаційні центри повинні буди оснащені уніфікованим програмним та апаратним забезпеченням із інформаційно-аналітичного супроводження прийняття управлінських рішень, яке має включати:

сховище даних та систему керування базами даних;
інструменти аналізу та візуалізації даних від різних джерел, а також побудови прогностичних моделей на їх основі;

модуль геоінформаційних систем і технологій для створення та роботи з наборами геопросторових даних; захищений відеоконференцв'язок для забезпечення синхронного обміну аудіовізуальною інформацією в режимі реального часу;

електронні комунікаційні мережі для забезпечення обміну інформацією, включаючи передачу даних та аудіовізуальної інформації з різними ступенями обмеження доступу між комунікаційними вузлами, ситуаційними центрами та іншими суб'єктами інформаційного обміну; технічну підтримку програмно-апаратного комплексу для забезпечення інтероперабельності, стійкого і безперервного функціонування, тестування, конфігурації та відстеження продуктивності згідно з визначеним регламентом [2].

Як результат, необхідність інтеграції зусиль щодо організації вищезазначених ситуаційних центрів потребує глибоких досліджень та є нагальною потребою сьогодення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЦЬОЇ ПРОБЛЕМИ

Серед дослідників організації системи ситуаційних центрів слід відзначити В.В. Карпенка; О.В. Капштика; О.П. Гудиму; В.О. Легомінова, В.В. Пристайка, А.І. Семенченка тощо. Однак актуальність та проблематика теми статті потребують подальшого дослідження у даній сфері.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження організації та ролі ситуаційних центрів з метою розвитку системи загальнодержавних стратегічних комунікацій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Пропонуємо розглянути функціонал роботи Ситуаційного центру на прикладі у ЗС України. Зазначимо, що передусім, Ситуаційний центр — це інструмент організації інформаційно-аналітичного забезпечення управлінського процесу, типовий управлінський цикл якого складається з моніторингу стану об'єкта, оповіщення, аналізу, обробки інформації щодо стану об'єкта, прогнозування розвитку ситуації, математичного моделювання, постановки завдань, взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони, координації дій сил і засобів, інформування керівництва, опрацювання звітно-інформаційних документів та оцінки результату.

Тому під Ситуаційним центром слід розуміти систему, призначену для розв'язання управлінських завдань методами ситуаційного управління, що базуються на аналізі можливих варіантів дій з урахуванням поточного стану об'єкта й прогнозу наслідків управлінських рішень.

Можна стверджувати, що Ситуаційний центр — це насамперед програмно-технічний комплекс, призначений для формування варіантів планових управлінських рішень, для технічного оснащення якого необхідна відповідна технологічна основа, що забезпечуватиме взаємодію інформаційних ресурсів, накопичення отриманих даних, а також міститиме інструменти та засоби

для інтеграції різних компонентів; комплекс спеціально організованих робочих місць для персональної та колективної аналітичної роботи керівників, аналітиків, експертів тощо.

Ситуаційний центр повинен бути здатний функціонувати в режимі щоденного функціонування, режимі підвищеної готовності, режимі реагування на надзвичайні ситуації та режимі надзвичайного стану.

Діяльність Ситуаційного центру повинна базуватись на використанні нових методологій інформаційного моніторингу. При його створенні, окрім зазначених вище стверджень, потрібно звернути увагу на розробку спеціалізованих методів для використання феномену соціальних мереж з метою проведення моніторингу обставин та наслідків управління суспільними процесами. Окрім цього, слід розвивати та використовувати інструментально-моделюючі засоби та технології оперативного аналізу даних у різних сферах діяльності держави.

Типова структура Ситуаційного центру повинна відповідати таким ознакам:

- за масштабністю функціонування, вирішення складних завдань — стратегічного рівня;

- за цільовою спрямованістю — багатоцільовий Ситуаційний центр, здатний виконувати завдання щодо спостереження за об'єктом управління, його постійним та активним управлінням, можливістю його використання, як у невоєнних так і воєнних кризових ситуаціях, здатністю забезпечувати навчання оперативного та обслуговуючого персоналу;

- за точністю опису розв'язуваних задач — детермінований, що характеризується високим рівнем ризику і об'єктивністю сприйняття управлінських ситуацій;

- за складом систем ситуаційного моделювання — повнофункціональний, який поєднує функції відображення, моделювання та аналізу ситуації;

- за розміщенням — стаціонарний, прив'язаний до конкретних приміщень та з розподіленою структурою;

- за способом відображення ситуаційної інформації — колективно-індивідуальний, де використовуються екрани різного типу;

- за універсальністю — налаштований для широкого кола завдань.

Організаційно Ситуаційний центр повинен поділятися на декілька основних зон:

- зал, в якому проходять наради осіб, що приймають рішення та запрошених експертів з комплексом візуалізації і відображення інформації, що входять до єдиного комплексу системи відображення інформації;

- аналітичні центри зі спеціально організованим середовищем для підготовки та моделювання сценаріїв розвитку кризових ситуацій, що розташовані поруч або віддалені від ситуаційних кімнат;

- зола для нарад керівництва;

- кімнати для робочих груп аналітиків та експертів;

- приміщення оперативних чергових та операторські кімнати з інформаційно-комунікаційним обладнанням, апаратно-програмним комплексом та базами поточних даних;

- робочі місця адміністраторів та обслуговуючого персоналу.

Ситуаційний центр може розташовуватися в залі або окремій будівлі.

Інтелектуальним ядром Ситуаційного центру повинен бути комплекс взаємопов'язаних підсистем: організаційної; функціональної; організаційно-технологічної; технологічної (сервісної).

З метою розуміння методології роботи Ситуаційного центру слід розуміти, що розвиток кризових ситуацій розділяється на два блоки:

кризові ситуації невоєнного характеру;

кризові ситуації воєнного характеру.

До реагування на кризові ситуації невоєнного характеру залучаються державні органи, що входять до сектору безпеки і оборони та інші органи державної влади та місцевого самоврядування. До виконання завдань щодо відбиття воєнної агресії (реагування на кризові ситуації воєнного характеру) у визначених районах (на визначених напрямках) залучаються сили оборони у складі тимчасово створених оперативних угруповань військ (міжвидових, міжвідомчих).

Матеріально-технічне забезпечення Ситуаційного центру можна розділити на такі основні напрямки: матеріальне забезпечення; технічне забезпечення; програмне забезпечення.

Отже, розглянемо функціонал Ситуаційного центру ЗС України.

Ситуаційний центр ЗС України — пункт управління, який забезпечує реалізацію функцію Головнокомандувача ЗС України з безпосереднього військового керівництва ЗС України та призначений для збору і узагальнення інформації (ведення бази даних), а також для здійснення аналізу, прогнозування, моделювання підтримки прийняття управлінських рішень у ході діяльності ЗС України в мирний час, в особливий період до введення правового режиму воєнного стану.

Склад та структура Ситуаційного центру ЗС України може змінюватись в залежності від рівня загрози (кризової ситуації) за рішенням Головнокомандувача ЗС України (заступника Головнокомандувача ЗС України).

Основними завданнями Ситуаційного центру ЗС України є:

у режимі повсякденного функціонування:

організація та моніторинг поточної обстановки, у тому числі навколо об'єктів критичної інфраструктури;

планування застосування сил та засобів системи реагування на кризові ситуації ЗС України за найбільш імовірними сценаріями виникнення та розвитку кризових ситуацій невоєнного характеру;

планування реагування на надзвичайні ситуації техногенного, природного та соціального характеру на об'єктах критичної інфраструктури ЗС України;

підтримання системи централізованого бойового управління ЗС України у готовності до оповіщення про загрозу виникнення або виникнення кризової ситуації невоєнного характеру;

у режимі підвищеної готовності:

оповіщення органів військового управління, військових частин, установ і організацій ЗС України про загрозу виникнення кризової ситуації невоєнного характеру;

збір та забезпечення роботи у визначених органах військового управління ЗС України оперативних груп та посилення чергової зміни Ситуаційного центру ЗС України за рахунок призначення до її складу представників

відповідних органів військового управління ЗС України;

уточнення планів реагування на надзвичайні ситуації техногенного, природного та соціального характеру на об'єктах критичної інфраструктури ЗС України (у разі потреби);

визначення порядку розгортання оперативних груп інших органів військового управління ЗС України, сил і засобів системи реагування на кризові ситуації ЗС України;

здійснення заходів (посилення спостереження та контролю тощо) для підвищення рівня ситуаційної обізнаності про обстановку на об'єктах критичної інфраструктури ЗС України, на території, де існує загроза виникнення кризових ситуацій невоєнного характеру;

постійне прогнозування можливості виникнення кризових ситуацій невоєнного характеру та їх масштабів;

надання пропозицій для прийняття рішень Головнокомандувачем ЗС України щодо запобігання (мінімізації наслідків) кризовим ситуаціям невоєнного характеру; у режимі реагування на надзвичайні ситуації:

у разі переведення системи реагування на кризові ситуації ЗС України з режиму "повсякденного функціонування" в режим "надзвичайної ситуації" виконуються завдання, що передбачені режимом "підвищеної готовності";

оповіщення органів військового управління, військових частин, установ і організацій ЗС України про виникнення кризової ситуації невоєнного характеру;

збір та забезпечення роботи оперативних груп інших органів військового управління ЗС України;

визначення зони кризової ситуації невоєнного характеру та її моніторинг;

прийняття рішень на застосування сил і засобів системи реагування на кризові ситуації ЗС України;

вжиття заходів щодо відновлення функціонування об'єктів критичної інфраструктури ЗС України та військових об'єктів у регіонах, які зазнали шкоди в результаті виникнення надзвичайної ситуації;

здійснення постійного прогнозування зони можливого поширення кризової ситуації невоєнного характеру та масштабів можливих наслідків;

безперервний контроль за розвитком кризової ситуації та обстановкою на об'єктах критичної інфраструктури ЗС України та інших військових об'єктах;

обмін інформацією в мережі ситуаційних центрів складових сектору безпеки і оборони про поточну обстановку та розвиток кризової ситуації невоєнного характеру;

у режимі надзвичайного стану:

у разі переведення системи реагування на кризові ситуації ЗС України з режиму "повсякденного функціонування" чи з режиму "підвищеної готовності" в режим "надзвичайного стану" виконання завдань, передбачених режимом "підвищеної готовності" та "надзвичайної ситуації";

збір та забезпечення роботи представників інших складових сектору безпеки і оборони;

керівництво силами і засобами системи реагування на кризові ситуації ЗС України під час ліквідації кризової ситуації невоєнного характеру.

Ситуаційний центр відповідно до покладених на нього завдань:

організовує виконання положень Конституції та Законів України, вимог Указів Президента України та постанов Верховної Ради України, актів Кабінету Міністрів України, інших актів законодавства, наказів Міністерства оборони, Головнокомандувача ЗС України, положень про відповідний орган військового управління та здійснює контроль за їх реалізацією;

забезпечує в межах своїх повноважень формування, реалізацію державної політики у визначеній сфері;

доводить до складових сектору безпеки і оборони, Кабінету Міністрів України сигнали оповіщення про переведення на функціонування в умовах особливого періоду, оголошення мобілізації або введення правового режиму воєнного стану;

доводить сигнали (команди, розпорядження) до визначених органів військового управління, військ (сил) ЗС України через їх оперативно-чергову службу та здійснює контроль за їх виконанням;

організовує залучення військових частин ЗС до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах ЗС та до участі у здійсненні заходів в умовах надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях;

здійснює управління військами (силами) в умовах реагування на кризові (надзвичайні) ситуації відповідно до оперативних документів з питань застосування ЗС України та плану реагування на надзвичайні ситуації;

здійснює моніторинг та аналіз обстановки в інтересах ЗС України, інших складових сил оборони для виконання завдань з регулювання надзвичайних ситуацій невоєнного характеру;

організовує та здійснює моніторинг, збір, обробку, узагальнення, аналіз стану діяльності військ (сил) ЗС України, інших складових сил оборони під час виконання ними завдань виявлення та забезпечення комплексної оцінки можливих кризових ситуацій, реагування на них;

здійснює накопичення інформації про стан та діяльність ЗС України, забезпечує підготовку та утримання в готовності програмно-технічного комплексу, засобів автоматизації та засобів зв'язку для роботи чергової зміни, оперативних груп, які будуть прибувати для організації управління з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

організовує та здійснює взаємодію з силами сектору безпеки і оборони у єдиній державній системі цивільного захисту у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

проводить аналіз та здійснює підготовку разом з іншими органами військового управління та/або структурними підрозділами інформаційно-аналітичних матеріалів щодо поточної інформації про діяльність ЗС України та виконання ними завдань;

здійснює статистичне прогнозування розвитку подій на основі моніторингу інформаційного середовища під час виникнення надзвичайних ситуацій;

здійснює організацію використання повітряного, водного, інформаційного простору держави.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, було доведено, що створення системи ситуаційного управління, частиною якої є Ситуаційний центр ЗС України, іншими словами — системи кризового реагування сектору безпеки і оборони та центральних органів виконавчої влади є актуальним завданням.

Зовнішні і внутрішні чинники, які впливають на функціонування Ситуаційного центру ЗС України представляють собою широкий спектр загроз національній безпеці, мінімізація яких потребує створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони. На сьогодні вже поставлено завдання щодо створення Ситуаційного центру МО України з метою реалізації повноважень МО України з військово-політичного та адміністративного керівництва ЗС України, оперативного управління під час виникнення кризових ситуацій, що у свою чергу вимагає розроблення: переліку кризових ситуацій воєнного та іншого характеру, їх варіантів; доцільних алгоритмів дій керівництва МО України та його структурних підрозділів в випадку виникнення безпосередньої загрози кризової ситуації та її реалізації; загальних вимог до Ситуаційного центру МО України з урахуванням особливостей функціонування сектору безпеки і оборони держави; порядку інформаційної взаємодії Ситуаційного центру МО України з органами військового управління, а також складовими єдиної мережі Ситуаційних центрів держави.

Література:

1. Основи стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: навч. посіб. — К.: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. — 85 с.
2. Указ Президента України "Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони" від 18.06.2021 № 260/2021.
3. Директива Головнокомандувача Збройних Сил України "Про створення Ситуаційного центру Збройних Сил України" від 19.10.2020 № Д-8.

References:

1. NUOU imeni Ivana Cherniakhovs'koho (2020), *Osnovy stratehichnykh komunikatsij u sferi zabezpechennia natsional'noi bezpeky ta oborony* [Fundamentals of strategic communications in the field of national security and defense], NUOU imeni Ivana Cherniakhovs'koho, Kyiv, Ukraine.
 2. President of Ukraine (2021), Decree "Concerning the improvement of the network of situational centers and the digital transformation of the sphere of national security and defense", available at: <https://www.president.gov.ua/documents/2602021-39225> (Accessed 15 Aug 2021).
 3. Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine (2020), Directive "On the establishment of the Situation Center of the Armed Forces of Ukraine", available at: <https://www.mil.gov.ua/> (Accessed 15 Aug 2021).
- Стаття надійшла до редакції 17.08.2021 р.*